

TERMINOLOGICKÉ ÚVAHY PŘI PUBLIKOVÁNÍ V ANGLIČTINĚ

Jan Morávek

Termíny (slova nebo sousloví přesně označující předměty nebo jevy v určité odborné oblasti) jsou nejnepřesnějším znakem vědeckého jazyka. Odkazují vždy i na určitou nadjazykovou logickou kategorii – koncept [1]. Způsob práce s termíny je pak jedním z měřítek kultury vědeckého vyjadřování a podílí se na příznivé recepci textu; odchylky od ustálené terminologie působí rušivě [2]. V kontextu publikování v angličtině mají čeští sociální vědci k dispozici nejen placené služby (překlad, korektura), ale i svépomocné nástroje na zkvalitnění terminologické vrstvy textu.

TECHNIKY TERMINOLOGICKÉ REŠERŠE

Nejjednodušší situace je u termínů dohledatelných v odborně zpracovaném informačním zdroji – tezauru, číselníku, encyklopedii, oborovém glosáři aj. Obdobně, ale obtížněji prohledáváme i jiné konceptualizace, kde předpokládáme existenci anglického znění – klasifikace, typologie, inventáře, programy, teorie. K teorii je samozřejmě prvním zdrojem literatura, kterou jsme sami nastudovali; dále handboky, učebnice, přehledové články. Lze s výhodou prohledávat ČJ výsledky v RIVu, kde je název a popis výsledku (abstrakt) doplněn anglickým ekvivalentem.

TAB. 1: VELIKOST VYBRANÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ (V TIS. HESEL) [3]

TEZAURY	
Mezinárodní desetinné třídění	71
Digital Europa Thesaurus	28
EuroVoc	17
European Language Social Science Thesaurus	3
ČÍSELNÍKY	
Kombinovaná nomenklatura (cel. sazebník)	12
Klasifikace produkce (CZ-CPA)	6
Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO)	2
Klasifikace ekon. činností (CZ-NACE)	1
ZDROJE S PRVKY V ČEŠTINĚ I ANGLIČTINĚ	
Wikipedie: názvy hesel	333
RIV spol. vědy: název a popis výsledku	200
Mnohojazyčný demografický slovník: hesla	4
Velký sociologický slovník: názvy hesel	4

Při práci s tezaury může vzniknout chybný dojem, že k výběru správného ekvivalentu postačí technika „kus za kus“. Ve společenských vědách jsme častěji než ve vědách exaktních nuceni zvažovat jazykový nebo věcný kontext [4]. Zde se uplatní práce s jazykovými korpusy. V jednojazyčném korpusu AJ (někdy ale jen prostým googlováním) zjišťujeme kolokace preferovaného termínu – „co se říká okolo“. V paralelním korpusu ČJ-AJ pak porovnáváme kolokace i vícera nabízených ekvivalentů. Žádoucí kontext lze aproximovat i omezením korpusu na určitou kolekci [5].

TREQ, INTERCORP, ENGLISH CORPORA

U jednoslovných termínů lze začít s nástrojem Treq [6]. Proklik ukáže kolokaci vybraného ekvivalentu v paralelním korpusu InterCorp, na němž je Treq postaven – viz příklad 2.

InterCorp umožňuje pokládat jednoduché dotazy, kde si vystačíme se znalostí módu *lemma* a *word*, i pokročilé dotazy v jazyce CQL [7].

- „známý osobnost“ v módu *lemma* → výskyty termínu ve všech pádech a obou číslech = *celebrity, public figure, important person...*
- Pokročilý dotaz [lemma=".*pad.*" & tag="A.*"] [lemma="listí"] → *spadané, spadlé, opadané, popadané listí = fallen, dead leaves*

COCA [8] je korpus AJ první volby, mj. se speciální kolekci akademické literatury. Lze porovnávat s britskou angličtinou v BNC. Odbornou terminologií ověřujeme i ve Wikipedia Corpus. Všechny tyto zdroje fungují na uživatelsky přátelské platformě English Corpora [9].

PŘÍKLAD 2: SEBEVĚDOMÍ

Treq ukázal výrazné zastoupení termínů (*self-*) *confidence* (57 %) a *self-esteem* (16 %). Rešerše pak odhalila významové porovnání obou termínů. První označuje dílčí projev kompetence v daných podmínkách a druhý trvalou osobnostní charakteristiku. Doslovný překlad *self-awareness* sice existuje, ale může být chybným kalkem [10].

▲ Frekvence ▼	▲ Procenta ▼	▲ Čeština ▼	▲ Angličtina ▼
113	32.9	sebevědomí	confidence
54	15.7	sebevědomí	self-esteem
50	14.6	sebevědomí	self-confidence
18	5.2	sebevědomí	confident
11	3.2	sebevědomí	hubris
11	3.2	sebevědomí	self-assurance
8	2.3	sebevědomí	ego
7	2.0	sebevědomí	self-awareness

Právně-administrativní terminologie, která do sociálněvědních prací často prostupuje, je zpravidla národně specifická. U překladu preferujeme (podobně jako u professionalism) obecný mezinárodně srozumitelný termín. Není-li termín ustálen, nezbyvá než použít opis.

PŘÍKLAD 3: VĚCNÝ ZÁMĚR

U pojmu „věcný záměr zákona v připomínkovém řízení“ zjišťujeme značnou odlišnost národních praxí; EK provádí *public consultation* [11], komparativní studie [12] pracuje s termíny jako *prelegislative stages, legislative draft, government bills, consultation with interest groups, seeking advance opinions*. Možný výsledný opis: *draft government bill under public consultation*.

PŘIPOJTE SVŮJ KOMENTÁŘ na libovolné téma, např.:

- moje oblíbené zdroje,
- zkušenost s externím překladem,
- redakční připomínky k mojí AJ,
- o čem se chci dozvědět více.

PŘÍKLAD 1: SAMOSPRÁVA

K pojmu „místní samospráva“ je v kolekci Syndicate převažující ekvivalent *local government*, v Acquis *local authorities*. Wikipedie preferuje první verzi. Otázka k diskusi: uplatní se druhá verze i mimo právo EU?

Local government

From Wikipedia, the free encyclopedia
(Redirected from Local authorities)

This article possibly contains original research. If you have added citations, you must remove the tag. (January 2011) (Learn how to remove this message)

Local government is a generic term for the lowest tiers of public administration within a particular sovereign state. This particular usage of the word *government* refers specifically to a level of administration that is both geographically-localised and has limited powers. While in some countries, "government" is normally reserved purely for a national administration (government) (which may be known as a central government or federal government), the term local government is always used specifically in contrast to national government – as well as, in many cases, the activities of sub-national, first-level administrative divisions (which are

Czech	InterCorp v12 - English
hruba 900 miliard dolarů, přibližně mezinárodně 20 % HDP.	Indeed, total borrowing by local government now amounts to roughly \$900 billion, up from \$150 billion year on year and the equivalent of almost 20 % of GDP.
nene berou ponaučení, neboť se obávají vnitrostátní i mezinárodní reakce.	Chinese officials are drawing lessons from this heavy debt burden, as they fear the prospect of local governments creating an internal "Greek crisis" for the rest of China.
k dlouhodobému financování, hledají jiné	But when local governments are barred from debt finance, they look for other means.
y asi bylo moudré, aby centrální vláda zvažovala jazyk místních samospráv	Given the negative consequences of this approach, it might be wise for the central government to consider establishing, for the short-run, quotas or ceilings for total local government borrowing.
bilta Čína zajišťuje jedné systematickou i a místní samosprávami	But, in the long run, China's fiscal and financial stability will be ensured only by system institutional reform of central-local government relationships.
vě netrápí.	Local governments and state-owned enterprises do not necessarily have those concerns. Indeed, the main cause of overheating in the early 1990 's was over-borrowing by local governments.
děm k příslušným omezením, která od 90. let	This source of vulnerability has become less important, owing to tight restrictions imposed since the 1990 's on local governments' borrowing capacity.
vývojové místním samosprávám značné tybné ekonomické hodnoty	And China's big banks have lent large sums, willingly or otherwise, to local government infrastructure projects – many of them of dubious economic value.
nají spousta zkušeností, které by se měly př	7. regional and local authorities in coastal areas have a particular wealth of experience that ought to be used in developing future maritime policy;
rozmáčené chápání úlohy, kterou mají hrát v y, místní samosprávy a následkem toho:	1.2.3 notes that, in particular, this lack of recognition leads to local authorities being assigned changing roles within the different programmes connected to development policy. I. e. . .
ch členských států sdružují evropské místní ze země mimo Evropskou unii, a zejména s	1.3 local authorities as players in development policy
řiznorodost oblastí, v nichž dochází ke sdružování samospráv a k lokalitě finanční decentralizovanou spolupráci, tvoří v	1.3.1 stresses that, according to their Member State's national provisions, European local authorities have for many years maintained cooperative links with their counterparts in non-member countries, particularly in developing countries;
evropských, tak těm z rozvojových zemí, na ži oblastí:	1.3.2 acknowledges that the diversity of the national provisions, the variety of fields in which local authorities cooperate, the characteristics of each authority and the varying amounts of human and financial resources dedicated to decentralised cooperation have formed a rich and complex picture;
governments – UCLG ("Společná města a místní vlády sdružující partnery pro dialog, zájemce ce, která sdružuje samosprávy ze všech regionů	1.3.7 welcomes the initiative of local authorities in both European and developing countries in structuring their cooperation on a thematic or geographical basis;
lamo o sobě částečným uznáním místních	1.3.8 welcomes the creation in 2004 of the international organisation "United Cities and Local Governments" (UCLG), now recognised by the United Nations as a representative body, founded on values of peace, local autonomy and solidarity and uniting the governments of all regions of the world around the issue of international cooperation.
	1.4.2 welcomes this submission, considering that in itself it constitutes a recognition of local authorities as players in European development policy;

ZÁVĚREM

Reflexivní přístup autorů, upř. k vlastnímu jazykovému projevu umožňuje i rozpoznání jeho terminologické vrstvy. Pro správnou volbu termínů je třeba uvažovat o jejich významu, kontextu a mezinárodně komunikované podobě. Do repertoáru terminologických rešerší si lze zařadit nejrůznější informační zdroje, ale také nástroje korpusové lingvistiky. Odměnou je více jednoznačné a srozumitelné sdělení, které o výsledcích našeho bádání přinášíme.

ODKAZY

Poznámky, zdroje, prezentace ke stažení →

KONTAKT

Mgr. Jan Morávek, Ph.D.
jan.moravek@gmail.com
www.jan-moravek.cz
+420 604252309